

Izhaja vsako sredo
in petek zjutraj.
Stane za celo leto 15 L.
» pol leta 8 »
» četrt leta 4 »
Za inozemstvo celo
leto lir 40.
Na naročila brez do-
poslane naročnine se
ne moremo ozirati.
Odgovorni urednik:
Polde Kemperle.

GORIŠKA STRAŽA

Št. 4

V Gorici, v petek 14. januarja 1927

Leto X.

Nefrankirana pisma se
ne sprejemajo. Oglasi
se računajo po dogo-
voru in se plačajo v
naprej. — List izdaja
konsorcij »Gor. Stra-
že«. — Tisk Katoliške
tiskarne v Gorici, Ri-
va Piazzutta št. 18.
Uprava in uredništvo:
ulica Mameli št. 5.
(prej Scuole).
Telef. int. št. 308.

Ljubi svojo domovino!

Ze večkrat smo v našem listu z gorko in iskreno besedo pozivali vse naše ljudi k vztrajni, neodjektivni in neporušni ljubezni do rodne krova in domače grude, do lastnega naroda in celokupne domačije, v kateri prebiva. Ta ljubezen mora biti požrtvovalna, nesebična in plemenita. Prevevati mora sicer vse človekovo mišljenje in čustvovanje z žarkim ognjem, toda nikoli se ne sme preleviti v naduto domišljavost ali slepo strast, ki prezira in sovraži. Ljubezen do lastne domovine mora biti vzvišena in sveta, zato se pa ne sme omadeževati in oblatiti s sovraštvom do drugih narodov in njihove domovine. Tako visoko poimovanje o domovinski ljubezni so imeli najboljši in najplemenitejši sinovi vseh rodov in vseh časov. Naj za vzgled navedemo slovitega italijanskega rodoljuba Mazzinija. Pred nami leži njegova knjiga: »Dolžnosti človeka«, katero je prevedel iz italijanske v slovensčino naš goriški rojak dr. Gradnik. Peto poglavje te knjige nosi naslov: »Dolžnosti do domovine«. V prejšnjem poglavju govori Mazzini o dolžnostih, ki jih ima posameznik do človeštva in začne potem peto s sledečim resnim in plemenitim opominom:

»Vaše prve dolžnosti,« knjiga je namreč naslovljena na italijanske delavce, »prve vsaj po važnosti, so, kakor sem vam rekel, dolžnosti do človeštva. Ljudje ste, preden ste državljani ali očetje. Ako bi ne objemali s svojo ljubeznijo vse človeške družine, ako bi, kjerkoli ječi vaš bližnjik, kjerkoli je dostojanstvo človeške narave oskrnjeno od laži in trdnosti, ne bili pripravljeni priskočiti po možnosti na pomoč temu nesrečnežu, ali ako bi se ne čutili poklicane, da se po možnosti borite, da dvignete prevarane in potlačene — bi izdali svoj življenski zakon.«

Ko je Mazzini na tako slovesen način podčrtal ljubezen, ki mora objemati vesoljno človeštvo, se spomni lastne domovine in takole vnema k ljubezni do nje in njenega jezika:

»O bratje mojil! Ljubite domovino! Domovina je naša hiša; hiša, ki nam jo je dal Bog in postavil v njo številno družino, ki nas ljubi in ki jo ljubimo, s katero se lahko bolje in hitreje razumemo nego z drugimi.«

In na drugem mestu pozivlja Mazzini ponovno:

»Domovina naj se utelesi v vsakem od vas. Vsakdo od vas naj se čuti in naj bo porok svojih bratov: vsakdo od vas naj postopa tako, da bo v njem spoštovana in ljubena domovina. Ne recite: jaz, recite: mi!«

Domovinska ljubezen mora biti tedaj, kakor uči in zahteva Mazzini, poštna in do skrajnosti požrtvovalna.

In ta domovina, katero moramo vsi nesebično ljubiti, mora nuditi vsem svobodo in enakopravnost. Tako pravi Mazzini:

»Domovina je občestvo svecih in enakih, bratsko združenih v složenem delu za en cilj.«

Končno prihaja Mazzini do naslednjega svečanega zaključka in naročila:

»Domovina ni ozemlje; ozemlje je le njena podlaga. Domovina je ideja, ki se dviga na tej podlagi: je ideja ljubezni, čustvo skupnosti, ki objema vse sinove tega ozemlja. Dokler samo eden od vaših bratov ne bo s svojim

lastnim glasom zastopan v razvoju narodnega življenja — dokler bo en sam nevzgojen životaril med vzgojenimi — dokler bo en sam, sposoben in voljan za delo, hiral v bedi zavoljo pomanjkanja posla — ne boste imeli domovine, kakor bi jo morali imeti, domovino vseh, domovino za vse.«

Veliki, zlati nauki, ki naj okrepijo, podžgejo in oplodijo tudi našo domovinsko ljubezen.

Kaj se godi po svetu?

V Jugoslaviji se vrši sedaj veljavna borba za deželne zборе ali tako zvane oblastne skupščine. Od Bitolja v Makedoniji do Maribora se razteza agitacija strank in v teh dneh se vrši v jugoslovanskih pokrajinah gotovo na tisoče ljudskih shodov. Politično življenje v Belgradu je utihnilo in poslanci so vsi med ljudstvom, da ga podžgajo za volitve, ki se bodo izpeljale v nedeljo 23. januarja.

Pri teh volitvah se bo izkazala moč posameznih strank in Radić bo prestal prvo preizkušnjo po svojem vstopu v vlado. Sedaj bo postalo šele jasno, ali mu je vladna politika škodovala in koliko zaslonbe je izgubil v tem času med hrvatskim narodom.

Kaj so oblastne skupščine?

Mnogi naših bravcev čujejo prvič ime: oblastna skupščina. Razložimo jim, kaj to pomeni. Jugoslavija je po ustavnih zakonih razdeljena v 33 oblasti ali kakor bi mi rekli v 33 pokrajin ali dežel. Na čelu vsake oblasti stoji veliki župan, kakor načeljuje v Italiji deželi prefekt. Veliki župan je kakor prefekt zastopnik vlade in nadzoruje vse državne urade v pokrajini. Veliki župan je namestnik kralja na ozemlju oblasti. Po določenih ustave obstoji poleg velikega župana v vsaki oblasti od ljudstva izvoljeni zbor, podoben bivšemu deželnemu zboru. Mesto oblastna skupščina bi mi torej lahko rekli deželni zbor. Ljudstvo voli deželne poslance po volilnih okrajih, in sicer pade na vsakih 10.000 ljudi po en deželni poslanec. Državni poslanec ne more biti obenem član deželnega zbora. Oblastno skupščino izbira ljudstvo po splošnem, enakem in tajnem glasovanju za dobo 4. let. Kakor prejšnji deželni zbor tako izvoli tudi oblastna skupščina iz svoje srede oblastni ali deželni odbor. Odborniki, katerih je najmanj 5 in največ 8, izvršujejo sklepe oblastne skupščine in stoje na čelu deželnih uradov. Vsak oblastni odbornik vodi eno panogo deželne uprave, tako eden kmetijstvo, drugi obrt, tretji finance itd. Oblastni odbor, katerega pristojni tudi nadzorovanje občin, je torej nekaka deželna vlada.

Kaj spada v oblastno samoupravo?

V 2. členu zakona o oblastni samoupravi je naštet, s čim se imava baviti deželni zbor.

Oblastna skupščina ima v rokah javna dela, to se pravi, da sme zidati ceste, mostove, pristanišča, graditi in upravljati krajne (lokalne) železnice, organizirati deželne avtomobilske zveze in promet z zrakoplovi; pod njeno oblast spa-

da reguliranje potokov in hudournikov, odvracanje nevarnosti, ki nastajajo iz poplav, izkoriščanje prirodnih zakladov, kakor premoga in železa ali vodnih sil. Dežela gradi torej lahko elektralne in upravljala lastne rudnike.

V skrb oblastne samouprave sodi tudi pospeševanje živinoreje, sadjarstva, vinogradništva, gozdarstva, ribarstva v rekah in jezerih in lova. Podpirati mora obrt in industrijo ter zadružništvo. Dežela sme ustanavljati hranilnice in druge denarne zavode, sme organizirati deželne zavarovalnice za živino, proti požarom, toči itd. Ob slabih letinah in elementarnih nezgodah prevzame dežela skrb za prehrano naroda.

Oblastna samouprava skrbi za ljudsko zdravilje z ustanavljanjem bolnišnic, umobolnic in drugih zdravstvenih naprav. Ako država podeli deželi dovoljenje, sme ta izkoristi zdravilne vode in vrelece, to se pravi tako vodo prodajati in ustanavljati zdravilišča in zidati tam gostišča. Slovenija je bogata na zdravilnih vodah; znani so kraji Rogaška Slatina, Radenci, Dolenske toplice itd.

Oblastna samouprava skrbi tudi za dobrotelost in sme ustanavljati deželne sirotilnice, hiralnice, zavetišča za reveže, ljudske kuhinje itd.

Sola in finance.

Delokrog deželne samouprave je torej zelo obsežen. Avtonomisti pogrešajo pa v zakonu dve stvari: prvič manjka šolska samouprava in drugič finance. Prej je ljudsko šolske učitelje nastavljal okrajni šolski svet, v katerem so sedeli zastopniki ljudstva; učitelji so bili deželni nastavljeni. Po zakonu o oblastni samoupravi je ljudska šola popolnoma v rokah države in o njej odloča naravnost minister prosvete v Belgradu. Dežela sme po novih postavah le sodelovati pri pospeševanju prosvete in strokovnega izobraževanja. Najbrž bo oblastna skupščina ustanavljala kmetijske in obrtne ter druge strokovne šole.

Drugo poglavje so finance. Oblastna skupščina sme razpisovati samostojne deželne davke in takse ter sme nalagati na državne davke posebne doklade. Kdor to bere, si misli, da ima oblastna samouprava s tem zagotovljene potrebne dohodke za vršitev svojih mnogoštevilnih nalog. Toda politiki Slovenske ljudske stranke trdijo, da je ljudstvo že toliko obremenjeno z državnimi davki, da ni mogoče zahtevati od njega še novih žrtev. Dr. Korošec je zato na volilnem

shodu na Vrhniki zahteval, naj vlada odstopi en del davkov, ki gredo sedaj v Belgrad, oblastnim skupščinam.

Vedno boljše bo.

»Oblastne skupščine« — je rekel dr. Korošec — »bodo lahko delale šele potem, ko nam bodo dali v Belgradu nazaj davke, ki jih plačujemo. Ni mogoče misliti, da bi na dosedanje davke dobili še nove deželne doklade. V tem smo si edini prijatelji in neprijatelji. Zato bo prva borba, da dobimo nazaj prejšnje deželne doklade in zraven nove finančne vire. Zato prosim, da to vpoštevate, če oblastne skupščine prve mesece ne bodo mogle delati. Prva borba bo šla za tem, da pride denar nazaj. Mora priti! Tudi Bosna, Dalmacija, Vojvodina to zahtevajo. Zato je gotovo, da bodo prve mesece težave, pozneje pa bo vedno boljše. Kakor smo preje delali za Slovenijo, tako se bo delalo tudi sedaj. Poglejte stari kranjski deželni zbor, v katerem je bila naša stranka na vladi! To delo v deželnem zboru se bo nadaljevalo. Zato glejte, da bomo v deželnem zboru kolikor mogoče močni. Da bomo imeli večino, je gotovo. Tudi »Jutro« in »Narodni dnevnik« pravita, da bo imela opozicija 14 do 15 mandatov. Vse drugo bo naše. Zato vas prosim, da nas podpirate, da bo ta večina sijajna. Z ljubeznijo za narod, to je naše geslo, s katerim hočejo naše oblastne skupščine delati za svoj narod.«

Nova doba slovenske politike.

Ta govor dr. Korošca je zelo važen, ker začneja z njim nov razvoj slovenske politike. Doslej je mogel slovenski politik koristiti Sloveniji le preko Belgrada. Tam se je vse odločalo. Čim pa začnejo delovati oblastne skupščine, se presene težišče slovenske politike v Slovenijo samo.

Sploh pa so se razmere v Jugoslaviji zadnje leto tako spremenile, da se je odločila Slovenska ljudska stranka za novo taktiko.

Njen program je bil in je avtonomija ali samouprava. Za to idejo se je borila od leta 1921. Upala je, da bo s tem programom prodrila na en mah, ko pridejo v državi avtonomistične stranke v večino. »V zvezi s Hrvatsko seljačko stranko in Davidovičevu demokratsko stranko,« — je rekel dr. Korošec — »smo imeli veliko upanja, da se to kmalu zgodi. Leta 1925. so bile poslednje volitve za državni zbor. Slovenska ljudska stranka, Hrvatska seljačka stranka in Davidovičeva demokratska stranka in druge male stranke opozicije so tedaj dobile 300.000 glasov več in 10 poslancev manj, kakor vlada Pašić-Pribičević. To je dokaz, da so bili naši računi pravilni. Ljudstvo po celi državi hoče imeti pokrajine, v katerih bi se rešile nesposobnega centralizma.«

Kakor Poljaki.

»Kaj se je pozneje zgodilo, veste. Gospod Stjepan Radić je skočil v vlado in zatajil svoj program. Ko se je to zgodilo, smo morali misliti, ne da zatajimo program avtonomije, ampak da skušamo avtonomijo na drug način spraviti do veljave.«

Ko je dr. Korošec videl, da je odpadla največja hrvatska stranka, je postalo jasno, da se avtonomija

